

Вдосконалення процесів управління відтворенням основного і оборотного капіталу металургійних підприємств України

У статті розглянуто поняття процесів управління відтворенням основного і оборотного капіталу металургійних підприємств України, сформовано стратегічні напрямки підвищення конкурентоспроможності даного сектора економіки, запропоновано механізм економічного стимулювання (мотивації) персоналу, пов'язаного з оборотними коштами підприємства, наведено принципи управління основними і оборотними засобами промислових підприємств.

In the article the notion of processes of management by the recreation of the assets of metallurgical enterprises of Ukraine fixed and circulating is considered, strategic directions of increase of competitiveness of the given sector of economy are formed, the mechanism of economic stimulation (motivations) of the personnel related to the circulating assets of enterprise is offered, principles of management by facilities of industrial enterprises basic and circulating are resulted.

Ключові слова: управління, основний капітал, оборотний капітал, промисловість.

Вступ. Головним завданням розвитку України є створення потужної, конкурентоздатної на світовому ринку економічної системи, перш за все, за рахунок промисловості. Проте екстенсивні шляхи розвитку промисловості на основі залучення додаткових матеріальних, трудових і інвестиційних ресурсів вже вичерпані. Здійснювати масштабні перетворення в промисловості за рахунок впровадження інвестиційної стратегії неможливо у зв'язку з проблемою браку фінансових ресурсів, який особливо загострюється в період міжнародної економічної кризи.

Постановка завдання. Дослідження динаміки промислового виробництва свідчить, що впродовж 2008-2009 рр. відбувалося падіння його об'єму в середньому щорік більш ніж на 13 %, що обумовлене також кризовими явищами в економіці України. Головною причиною вказаних проблем є неефективність системи управління промисловістю, що пов'язана з нечіткістю концепції розвитку, недосконалістю існуючих механізмів розподілу і використання матеріальних і фінансових ресурсів, неузгодженістю цілей розвитку окремих

окремих промислових підприємств і промислової сфери на рівні регіону, держави.

Проблемами економічного розвитку промислових підприємств займалися такі учені як Гесц В.М., Амоша О.І., Чухрай Н., Павліха Н., Тейлор Ф., Файоль А., Муєрс Р., Драккер П. і ін. В той же час залишаються відкритими питання здійснення ефективної політики управління основним і оборотним капіталом в умовах обмеженості фінансових ресурсів.

Постановка завдання. Сучасна економічна, політична і соціальна ситуація в Україні, процеси її інтеграції в світову спільноту орієнтують вітчизняні промислові підприємства на інноваційний шлях розвитку, що обумовлює необхідність корінного перетворення всієї системи їх управління. В умовах конкурентного середовища основним чинником підвищення прибутковості виробничо-господарської діяльності промислових підприємств, забезпечення їх стійкого розвитку на інноваційній основі є створення дієвої системи управління відтворенням основного і оборотного капіталу.

Результати. Під процесом управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства розумітимемо сукупність послідовних дій, направлених на забезпечення ефективного нормування (планування), обліку і аналізу, контролю процесів формування і використання основних і оборотних засобів підприємства.

Ефективне управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства повинне базуватися, в першу чергу, на загальнодержавних концепціях і національних програмах розвитку промисловості, основними з яких виступають: Концептуальні основи стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 рр.; Загальнодержавна цільова програма розвитку промисловості України до 2017р., Концепція державної промислової політики України, а також положення Промислового кодексу України (проект).

Пріоритетність державної підтримки розвитку промислових підприємств України пояснюється тим, що в цьому секторі економіки зосереджена основна частина зайнятого населення, виробляється понад 70% ВВП, тому необхідне створення адаптивних механізмів захисту промислових підприємств від кризових і непередбачених ситуацій.

При цьому основною метою державної підтримки і регулювання розвитку промислових підприємств є підвищення конкурентоспроможності економіки і

забезпечення входження України в коло економічно розвинених країн світу за рахунок створення сучасного, інтегрованого в світове виробництво і здібного до інноваційного розвитку промислового комплексу. Її реалізація, згідно Загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України до 2017р., повинна здійснюватися за наступними напрямками:

- оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискореним розвитком наукоємних і високотехнологічних видів промислової діяльності;

- інноваційно-технологічна модернізація виробництва із збільшенням долі промислових виробництв нових технологічних устроїв з поглибленою переробкою і випуском продукції кінцевого споживання;

- реалізація енергозбережної моделі розвитку з розширенням використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, диверсифікацією енергопостачань, формуванням ефективної структури енергогенеруючих потужностей, впровадженням екологічно безпечних технологічних процесів.

Для підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств необхідно активно використовувати стратегію інноваційного прориву, яка передбачає істотну активізацію інноваційних процесів, інтелектуальний розвиток людського капіталу, перехід до системної генерації ідей, тощо.

При цьому, відповідно до вказаних вище загальнодержавних програм розвитку промисловості України, стратегічними напрямками підвищення конкурентоспроможності даного сектора економіки слід вважати:

1. Орієнтацію на конкретні сегменти внутрішнього і зовнішніх ринків, де вітчизняні товаровиробники мають або можуть отримати протягом короткого проміжку часу конкурентні переваги, спираючись на внутрішні сприятливі умови національної економіки.

2. Повніше використання національних науково-технічних розробок, нових досягнень фундаментальних і прикладних досліджень, при широкому залученні переваг, які відкривають процеси інтеграції і глобалізації.

3. Поглиблення потенціалу промислово-технологічної переробки і створення умов для вдосконалення відтворювальної структури промисловості за технологічними устроями вищого рівня.

4. Державне стимулювання розвитку продукції переробних галузей, в першу чергу, наукоємних і високотехнологічних виробництв, сприяння розвитку і впровадженню у виробництво нових видів продукції, матеріалів і

технологій.

5. Стимулювання виробників до зміни моделі ресурсоемного виробництва, впровадження стандартів системи управління природним довкіллям.

Промислові підприємства України функціонують в умовах нестабільного зовнішнього середовища, що призводить до необхідності використання при проведенні наукових досліджень системної методології, яка дозволить створити концептуальну модель об'єкту дослідження. Загальний процес функціонування промислових підприємств має бути представлений у вигляді системи, що містить в собі комплекс цілеспрямованого і динамічного механізмів управління науково-технічним, фінансово-економічним і організаційно-інформаційним розвитком, що пропорційно розвиваються, направлених на досягнення загальної мети.

Як один з механізмів управління фінансово-економічним розвитком підприємств виділятимемо управління відтворенням основного і оборотного капіталу. Це пояснюється наступними причинами:

- основним інструментом управління фінансово-економічним розвитком підприємства є грошові кошти, які виступають структурним елементом оборотних коштів;

- передумовою фінансово-економічного розвитку підприємства виступає прибутковість операційної діяльності, яка формується в результаті ефективного використання основних і оборотних засобів;

- в умовах перенасиченості товарних ринків продукцією, максимізація валового прибутку підприємства в значній мірі залежить від можливостей управління витратами, в основі яких лежать логістичні процеси;

- важливим завданням фінансово-економічного розвитку підприємства є прискорення оборотності капіталу. Як відомо, найбільшою оборотністю характеризуються саме оборотні кошти;

- загрозою функціонуванню і розвитку підприємства може послужити висока частка простроченої дебіторської заборгованості або неефективна політика управління збутом продукції і взаєминами з покупцями, що знаходить своє відображення в структурі оборотних коштів промислового підприємства.

Враховуючи, що основні і оборотні засоби промислового підприємства представлені матеріальними і монетарними активами, які в сукупності формують закупівельний – виробничий - збутовий ланцюжок, концепція

ефективного управління відтворенням основного і оборотного капіталу повинна базуватися на положеннях управління матеріальними і фінансовими логістичними потоками. Це сприятиме адаптації підприємств в короткостроковій і довгостроковій перспективі на стійке здійснення виробництва конкурентоздатної продукції, що реалізовується через зменшення витрат, ліквідацію збиткових виробництв, скорочення зайвого персоналу, методи сегментації ринку і повніше використання потенціалу платоспроможного попиту, можливо шляхом сегментації ринку.

Управління фінансовими логістичними потоками виступає свого роду індикатором стану зовнішнього середовища (пропозиції матеріалів, попит на продукцію, взаємини з постачальниками, покупцями, дебіторами, тощо) на функціонування підприємства. Необхідно відзначити, що дієвість системи управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства безпосередньо залежить від ефективності управління кадрами. На сьогоднішній день дослідження, присвячені оцінці міри впливу людського чинника на стан основних і оборотних засобів промислового підприємства, в економічній літературі відсутні. Необхідність і актуальність такого підходу пояснюється рядом причин:

- обґрунтування умов випуску продукції (об'єму, ціни, витрат), при яких досягається беззбитковість і прибутковість виробництва; рішень за якістю і асортименту продукції, а також шляхів оптимізації якості продукції; виявлення і обґрунтування наявних резервів прискорення оборотності оборотних коштів і ряду інших напрямів фінансово-економічній діяльності підприємства здійснюється на основі експертного методу, в основі якого досвід і знання менеджерів, економістів і фінансистів різного рівня;

- структура, загальна вартість і якість сировини і матеріалів на складі підприємства залежать також від кваліфікації співробітників відділу постачання підприємства;

- знижує оборотність оборотних коштів промислового підприємства наявність в їх складі НЗП, непоправного або поправного браку, що пов'язане з технологією виробництва і кваліфікацією основного і допоміжного персоналу виробничих і обслуговуючих цехів;

- величина готової продукції на складі підприємства безпосередньо залежить від маркетингової активності (кількості співробітників відділу збуту і їх досвіду роботи, наявності рекламних оголошень, методів стимулювання

збуту, тощо), а також від можливості відділу збуту ефективно управляти системою і каналами продажів продукції;

- структура, величина і швидкість погашення дебіторської заборгованості підприємства залежать від політики в області збуту продукції і умов кредитування покупців, при формуванні яких важливе значення має також досвід і кваліфікація співробітників фінансового відділу і відділу збуту.

Таким чином, при формуванні системи управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства варто приділити особливу увагу розробці дієвого механізму економічного стимулювання (мотивації) персоналу, пов'язаного з оборотними коштами підприємства. Як основні напрями даного механізму слід виділити:

1. Преміювання робочих основних і допоміжних цехів за економію або раціональне використання матеріально-сировинних ресурсів.

2. Економічне стимулювання виробничих робітників або співробітників інженерно-технічних служб за раціоналізаторські пропозиції або проекти із вдосконалення технологічного процесу, що сприятиме зниженню матеріаломісткості виробництва, скороченню НЗП, поправного і непоправного браку, а отже приведе до здешевлення собівартості продукції і здобуття найбільшого прибутку.

3. Встановлення доплат і преміювання співробітників відділу постачання за безперебійне забезпечення виробничого процесу необхідними матеріалами, укладання контрактів з постачальниками на вигідних для виробничого підприємства умовах, вирішення питання по транспортуванню сировини і матеріалів, скорочення складських витрат за рахунок дотримання норм із матеріально-сировинних ресурсів, тощо.

4. Стимулювання працівників відділу збуту за збільшення об'ємів продажів при достатньому рівні рентабельності реалізованої продукції. Особливе значення тут має реалізація за готівку, укладання довгострокових контрактів, тощо.

5. Стимулювання співробітників, що займаються управлінням дебіторською заборгованістю, за погашення простроченої і сумнівної заборгованості, прискорення її оборотності або укладання вигідних для підприємства контрактів з погашення (або списання) дебіторської заборгованості.

6. Стимулювання співробітників фінансових служб підприємства за

прискорення оборотності оборотних коштів, здобуття додаткового прибутку за розміщення тимчасово вільних грошових коштів, вибір дешевих джерел фінансування оборотних активів підприємства, тощо.

Таким чином, підсистема управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства тісно пов'язана зі всіма підсистемами управління, а саме: управлінням виробництвом; управлінням НІДКР; управлінням персоналом (трудовим капіталом, кадрами); управлінням фінансами; управлінням закупівельно-збутовою діяльністю і маркетингом.

У зв'язку з цим ефективність управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства зумовлює необхідність вживання різних методів дослідження: від загальних, таких, що базуються на діалектичних підходах пізнання дійсності, фундаментальних положеннях економічної теорії, законах функціонування ринкової економіки і сучасної теорії управління, до спеціальних, пов'язаних з економіко-математичним моделюванням, маркетинговою логістикою, управлінням запасами, ланцюгами постачань, дисконтуванням грошових потоків, методами кредитування, тощо.

Розробка концепції створення дієвої системи управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислового підприємства передбачає використання ряду методологічних принципів. Слід зазначити, що управління основними і оборотними засобами промислових підприємств базується на таких основних принципах як:

- гнучкість і адаптивність. В умовах ринкової економіки результативність функціонування промислових підприємств знаходиться під істотним впливом чинників зовнішнього середовища. Тому управлінські рішення відносно фінансування оборотних коштів, оптимізації їх структури і підвищення ефективності використання повинні враховувати мінливість кон'юнктури фінансового або товарних ринків, соціально-економічне положення в країні, нормативно-правове регулювання і ін. Реалізацію даного принципу слід розглядати в площині узгодження виробничої, маркетингової і фінансової політики промислового підприємства при управлінні оборотними коштами.

- системність. Реалізація цього принципу дозволить управляти оборотними коштами як сукупністю таких елементів: дебіторська заборгованість, грошові кошти і їх еквіваленти, готова продукція, незавершене виробництво, сировина і матеріали. З іншого боку, принцип системності дозволить інтегрувати системи управління оборотними коштами в інші системи

фінансового менеджменту.

- функціональність. Реалізація цього принципу дозволить підприємству ефективно виконувати свої функції завдяки забезпеченню необхідними ресурсами операційної, інвестиційної і фінансовій діяльності; підтримці необхідного рівня ліквідності і платоспроможності, удосконаленню закупівельно-збутової діяльності.

- передбаченість. Управління оборотними коштами промислового підприємства повинне використовувати всю інформацію з метою ухвалення управлінських рішень, яка формується у внутрішньому середовищі і характеризує зовнішнє оточення підприємства. Обробка аналітичної інформації передбачає вживання сучасних інформаційних технологій.

Дані принципи дозволили сформулювати мету управління відтворенням основного і оборотного капіталу як забезпечення ефективного функціонування підприємства і його стійкого розвитку за рахунок підвищення ринкової вартості підприємства.

Висновки. Розроблені підходи до вдосконалення управління відтворенням основного і оборотного капіталу промислових підприємств зумовлюють напрями подальших наукових досліджень, а саме: формування ефективного комплексу механізмів, здатного забезпечити промислового підприємству саморозвиток, збільшення ринкової вартості і готовність до функціонування в умовах невизначеності.

Література

1. Щербаков В.В. Современные системы хозяйственных связей и логистика / В.В. Щербаков, С.А. Уваров. – СПб.: СПбГУЭФ, 2005. – 84 с.
2. Шило А.П. Управління оборотним капіталом підприємств / А.П. Шило // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 152–155.
3. Экономика предприятия: учеб. [для вузов] / В.Я. Горфинкель, Е.М. Купряков, В.П. Прасолов и др.; под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. Е.М. Купрякова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. –367 с.
4. Экономические проблемы черной металлургии Украины: [монография]: под общ. ред. С.С. Аптекаря, А.И. Амоши. – Донецк: ДонГУЭТ, 2005. – 383 с.